

תוספת למאמר מתתיהו ובניו

מאת דורון ויצטום

במאמר "מתתיהו ובניו" מתואר כיצד בדקנו "מבחוץ" את מדגם בן למתתיהו. כלומר, קבענו רשימת ביטויים והקלדנו אותם למחשב. המחשב חיפש אותם כמד"שים מינימליים בספר בראשית, חישב את המפגשים, סיכם אותם לפי מידות נתונות מראש, ערך רנדומיזציה כדי לקבוע את המובהקות, ובסופו של דבר סיפק לנו מספר המבטא את עוצמת המובהקות של המדגם כולו.

ועתה, נתבונן מקרוב - "מבפנים" - מה בעצם קרה כאן, מה גרם להצלחה זו. מתברר כי יש מד"ש יחיד של "בן למתתיהו" בספר בראשית. הוא מופיע בדילוג של 610 אותיות וקובע בזאת טבלה ובה 610 טורים, אשר חלקה הקטן מוצג לפנינו:

טבלה א

ואו יתפלל לבעד כוח יהו א מא י נ כ מ ש י ב ד ע כ י מ ו ת ת מ ו ת א ת
את אשת ו אמה ת י ו ו י ל ד ו כ י ע צ ר ע צ ר י ה ו ה ב ע ד כ ל ר ח מ ל ב
ר ע כ ה ו א ו י ש כ מ א ב ר ה מ ב ב ק ר ו י ק ח ל ח מ ו ח מ ת מ י מ ו י ת נ א ל
א ש ב ע ו ה ו כ ח א ב ר ה מ א ת א ב י מ ל כ ע ל א ד ו ת ב א ר ה מ י מ א ש ר ג ז
ש נ י נ ע ר י ו א ת ו א ת י צ ח ק ב נ ו י י ב ק ע ע צ י ע ל ה ו י ק מ ו י ל כ
ב ר ה מ א ת ע י נ י ו ו י ר א ו ה נ ה א י ל א ח ר נ א ח ז ב ס כ ב ק ר נ י ו ו
ש נ ה ו ע ש ר י מ ש נ ה ו ש ב ע ש נ י מ ש נ י ח י י ש ר ה ו ת מ ת ש ר ה ב ק ר י
ש ד ה ק ח מ מ נ י ו א ק ב ר ה א ת מ ת י ש מ ה ו י ע נ ע פ ר ו נ א ת א ב ר ה מ ל
ל ה א ר צ ה ז א ת ה ש ב א ש י ב א ת ב נ כ א ל ה א ר צ א ש ר י צ א ת מ ש מ ו י
צ א ת א ש ר י ל ד ה ל ב ת ו א ל ב נ מ ל כ ה א ש ת נ ח ו ר א ח י א ב ר ה מ ו כ ד
ל ר ב ק ה א ח ו ש מ ו ל ב נ ו י ר צ ל ב נ א ל ה א י ש ה ח ו צ ה א ל ה ע י נ ו י
מ מ ש פ ח ת י מ ב י ת א ב י א ז ת נ ק ה מ א ל ת י כ י ת ב ו א א ל מ ש פ ח ת י
י ה ו ה י צ א ה ד ב ר ל א נ ו כ ל ד ב ר א ל י כ ר ע א ו ט ו ב ה נ ה ר ב ק ה ל פ
ו י ש א ע י נ י ו ו י ר א ו ה נ ה ג מ ל י מ ב א י מ ו ת ש א ר ב ק ה א ת ע י נ י
ר ה ח ת י א ש ר ע ל פ נ י מ מ ר א ה ש ד ה א ש ר ק נ ה א ב ר ה מ מ א ת ב נ י ח ת

בן למתתיהו, בן, בנה, בן מלך, בנו, אבי מלך

בולט לעין המתבונן, כי בצמוד למד"ש של "בן למתתיהו" נמצאים בכתוב מופעים אחדים של המושג "בן" כמלה: " - - - ההשב אשיב את בנך - - - " (בראשית כד, ה), " - - - ואת יצחק בנו - - - " (שם כב, ג), " - - - לבתואל בן מלכה אשת נחור - - - " (שם כד, טו). זאת מלבד מופעי "בן" כרצף אותיות בשם "לבן".

המלה "מלך" אף היא מופיעה בצמידות לביטוי הראשי: פעם אחת כ"בן מלך" ("בן מלכה"), ופעם אחת כ"אבי מלך" ("אבימלך"). ואמנם, ממתתיהו יצאו מלכים ונשיאים. נתבונן עתה בקטע מטבלה הנקבעת על ידי המד"ש של "בן למתתיהו" ובה $610/2 = 305$ טורים:

טבלה ב

ואבארשבע כישמנשבעו שני יהמו יכרתובר יתכבארשבעו
תשני ינער יואתו ואתי צחקבנו ויבקע עצע יעלהו יקמו יל
ויאמראברהמאלהימי ראהלו השהלעלהבניו ילכושנייה
אברהמאתעניו ויראוהנהאילאחרנאחזבסבכבקרניו
הארצעקבאשרשמעתבקליו ישבאברהמאללנעריו ויקמו
השנהו עשר ימשנהו שבעשני משני יחי ישרה ותמתשרה בקר
שאתנפשכמלקבראתמתמלפני שמעון יופגעול יבעפרו
השדהקחממניו אקברהאתמת ישמהו יענעפרו נאתאברהמ
ותשדההמכפלהעלפני ממראהו אחברו נבארצכנענו ויקמ
אלהארצהו אתההשבאשי באתבנכאלהארצאשר יצאתמשמו
ניו וילכו כלטובבאדניו בידו ויקמו ילכאלארמנהרמי
יצאתאשר ילדה לבתואל בנמלכהאשתנחוראחי אברהמוכ
יכלוהגמלימלשותו יקהאישני זמזהבבקעמשקלו ושני
ולרבקהאחו שמו לבנו ירצל בנאלהא ישהחו צהאלהעניו
דברו יאמרעבדאברהמאנכיו יהוהברכאתאדנימאדניג
ימשפחתיו ומביתאביאזתנקהמאלתיכיתבו אלמשפחת
אמראליההשקינו ינאותמהרו ותורדכדהמעליהותאמרשת
מייהוה יצאהדברלאנו כלדבראל יכרעאוטובהנהרבקהל
לחוניו אלכהלאדניו יאמרו נקראלנערו נשאלהאתפייה
בו ישאעניו ויראוהנהגמלימבאימותשארבקהאתעני

בן למתתיה, בן, בנך, שמעון, נשיא

כאן אנו רואים את המונח "נשיא" כרצף אותיות בכתוב: " - - ויקח האישי נזם - - - " (שם כד, כב), ואת
שם בנו של מתתיה, שמעון, שאכן היה נשיא, אף הוא כרצף אותיות בכתוב: " - - שמעוני ופגעו לי - - -"
(שם כג, ח). [יש לציין, כי מפגש זה עם "שמעון" לא נכלל בניסוי הנזכר לעיל, שם המפגשים היו בין
מד"שים ולא בין מד"שים לבין הטקסט.]

נשוב ונתבונן בטבלה א:

ואויתפלל לבעד כוחיהואמאני נכמשי בדעכימותתמותאת
אתאשתוואמהתי ווילדוכיעצורעצריהוהבעדכלרחמלב
רעכהואו ישכמאברהמבבקריו יקחלחמוחמתמימו יתנאל
אשבעוהו כחאברהמאת אבימלכעלעדו תבארהמי מאשרגז
שני ינערו ואתו ואתי צחקבנו ויבקע עצע יעלהו יקמו ילכ
ברהמאתעניו ויראוהנהאילאחרנאחזבסבכבקרניו
שנהו עשר ימשנהו שבעשני משני יחי ישרה ותמתשרה בקר
השדהקחממניו אקברהאתמת ישמהו יענעפרו נאתאברהמל
להארצהו אתההשבאשי באתבנכאלהארצאשר יצאתמשמו
יצאתאשר ילדה לבתואל בנמלכהאשתנחוראחי אברהמוכ
לרבקהאחו שמו לבנו ירצל בנאלהא ישהחו צהאלהעניו
ימשפחתיו ומביתאביאזתנקהמאלתיכיתבו אלמשפחת
יהוה יצאהדברלאנו כלדבראל יכרעאוטובהנהרבקהל
וישאעניו ויראוהנהגמלימבאימותשארבקהאתעני
רהחתי אשרעלפני ממראהשדהאשרקנהאברהממתבניחתי

בן למתתיה, בן, בנך, בן מלך, בנו, אבי מלך, משפחתי ומבית אבי, כי תבוא אל משפחתי

כבר צויין לעיל כי המלה "מלך" מופיעה בצמידות לביטוי הראשי: פעם אחת כ"בן מלך" ("בן מלכה"),
ופעם אחת כ"אבי מלך" ("אבימלך"), דבר הרומז על שושלת מלוכה.

והנה, נשים לב, כי ברקע, מספר אליעזר עבד אברהם, כי אדוניו צוה אותו לקחת אשה לבנו, ליצחק:
" - - ולקחת אשה לבני משפחתי ומבית אבי. אז תנקה מאלתי, כי תבוא אל משפחתי - - - " (שם כד, מ-
מא). במיוחד מודגש כאן היחס (היחוס) לאב, או בלשון התנ"ך יחש לאב [המושג "יחס" נמצא בתנ"ך
בספרי עזרא, נחמיה ודברי הימים, ונכתב "יחש"]. עובדה זו הביאה לתור אחרי רמז לכך בדילוגי אותיות:
" - - ולקחת אשה לבני משפחתי ומבית אבי. אז תנקה מאלתי, כי תבוא אל משפחתי - - - "

ואכן, כאן סומן המד"ש המינימלי של יחש לאב.

הביטוי "בן למתתיה" ודאי מבטא **יחש לאב**, אך הוא מתייחס גם למושג נרחב יותר. מצויין באנציקלופדיות (ראה למשל באנציקלופדיה העברית) כי ממתתיהו נשתלשלה **שושלת המלוכה**, דהיינו, צאצאיו מתייחסים לשושלת זו. נכתוב זאת בצורה מסודרת. עלינו לחפש את המפגשים:

"בן למתתיה" – "מתיחש" (זה האיות המקראי המקורי של מלה זו.)

"בן למתתיה" – "לשושלת"

"בן למתתיה" – "המלוכה"

זה מדגם "כותרת" קטן, אך מדידת המובהקות מביאה להפתעה של ממש: הסיכוי לשלושת המפגשים האלה הוא (בערך) אחד למאתיים אלף!

אך ההפתעה גדולה מזה: נתבונן בקטע מן הטבלה, שנקבעה על ידי המד"ש היחיד של "בן למתתיה" ובה
 203 = [610/3] טורים:

טבלה ג

ו י ש מ א ת ו ע ל ה מ ז ב ח מ מ ע ל ל ע צ י מ ו י ש ל ח א ב ר ה מ א ת י ד ו ו י
 י ר א ו ה נ ה א י ל א ח ר נ א ח ז ב ס כ כ ב ק ר נ י ו ו י ל כ א ב ר ה מ ו י ק ח
 כ כ י ב ר כ א ב ר כ ו ה ר ב ה א ר ב ה א ת ז ר ע כ כ ו כ ב י ה ש מ י מ ו כ ח
 ה ג מ ה ו א ב נ י מ ל נ ח ו ר א ח י כ א ת ע ו צ ב כ ר ו ו א ת ב ו ז א ח י ו ו א
 ה ו ש ב ע ש נ י מ ש נ י ח י י ש ר ה ו ת מ ת ש ר ה ב ק ר י ת א ר ב ע ה נ א ח ב ר
 מ ב ח ר ק ב ר י נ ו ק ב ר א ת מ ת כ א י ש מ מ נ ו א ת ק ב ר ו ל א י כ ל ה מ מ כ
 נ י ש כ ב ת ו כ ב נ י ח ת ו י ע נ ע פ ר ו נ ה ח ת י א ת א ב ר ה מ ב א ז נ י ב נ
 א ק ב ר ה א ת מ ת י ש מ ה ו י ע נ ע פ ר ו נ א ת א ב ר ה מ ל א מ ר ל ו א ד נ י ש
 ב ו ו כ ל ה ע צ א ש ר ב ש ד ה א ש ר ב כ ל ג ב ל ו ס ב י ב ל א ב ר ה מ ל מ ק נ ה
 י א מ ר א ב ר ה מ א ל ע ב ד ו ז ק נ ב י ת ה מ ש ל ב כ ל א ש ר ל ו ש י מ נ א י
 ה ה ש ב א ש י ב א ת ב נ כ א ל ה א ר צ א ש ר י צ א ת מ ש מ ו י א מ ר א ל י ו א ב
 ש ב ע ת י ז א ת ר ק א ת ב נ י ל א ת ש ב ש מ ה ו י ש מ ה ע ב ד א ת י ד ו ת ח ת י
 א ב ר ה מ ה ק ה נ א ל פ נ י ה י ו מ ו ע ש ה ח ס ד ע מ א ד נ י א ב ר ה מ ה נ ה
 ד ה ל ב ד ה ו א ל ב נ מ ל כ ה א ש ת נ ח ו ר א ח י א ב ר ה מ ו כ ד ה ע ל ש כ מ ה ו
 ת מ ה ר ו ת ע ר כ ד ה א ל ה ש ק ת ו ת ר צ ע ו ד א ל ה ב א ר ל ש א ב ו ת ש א ב ל
 ו ש מ ל ב נ ו י ר צ ל ב נ א ל ה א י ש ה ח ו צ ה א ל ה ע י נ ו י ה י כ ר א ת א
 ל י מ ו י ת ב נ מ ס פ ו א ל ג מ ל י מ ו מ י מ ל ר ח צ ר ג ל י ו ו ר ג ל י
 י ז ק נ ת ה ו י ה נ ל ו א ת כ ל א ש ר ל ו ו י ש ב ע נ י א ד נ י ל א מ ר ל א ת ק
 י ו מ ב י ח א ב י א ז ת נ ק ה מ א ל ת י כ י ת ב ו א א ל מ ש פ ח ת י ו א מ ל א י
 ה ו ג מ ל ג מ ל י כ א ש א ב ה ו א ה א ש ה א ש ר ה כ י ח י ה ו ה ל ב נ א ד נ י א
 ש ר י ל ד ה ל ו מ ל כ ה ו א ש מ ה נ ז מ ע ל א פ ה ו ה צ מ י ד י מ ע ל י ד י ה ו
 צ א ה ד ב ר ל א נ ו כ ל ד ב ר א ל י כ ר ע א ו ט ו ב ה נ ה ר ב ק ה ל פ נ י כ ק ח
 ו מ ו ב ב ק ר ו י א מ ר ש ל ח נ י ל א ד נ י ו י א מ ר א ח י ה ו א מ ה ת ש ב ה נ

בן למתתיה, בן, בנך, בן מלך, בנימ, לשושלת, המלוכה, (ממשפחתי) מבית אבי, אל משפחתי

כאן אנו רואים את הצירוף המשולש "בן למתתיה" – "לשושלת" – "המלוכה" כאשר כל אחד מן המד"שים המינימליים נפגש עם שני האחרים. אומנם, הסירה כאן מלה אחת מקשרת – המלה המקראית "מתיחש". מתברר, שמד"ש מינימלי של "מתיחש" נמצא בפסוק המסומן בטבלה:

" - - ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי. אז תנקה מאלתי, כי תבוא אל משפחתי - - ", ומשלים את המפגש המרובע:

"בן למתתיה" – "מתיחש" – "לשושלת" – "המלוכה"

כלומר: כאן יש הרבה יותר מאשר הצלחת מדגם "הכותרת" הקטן: הכל נמצא פה כמקבץ על פני טבלה אחת ויחידה!

הבה נסכם את התהליך: ההתבוננות בטבלה א (שהיא תצפית אפוסטריורית) היא שהביאה לעיקר התובנה שהושגה לעיל. אישוש ראשון (מציאת המונח "נשיא" בבדיקה אפריורית) ניתן בטבלה ב. ואז, התבוננות מחודשת בטבלה א הביאה לחיפוש אפריורי של שלושת זוגות הביטויים:

"בן למתתיה" – "מתיחש"

"בן למתתיה" – "לשושלת"

"בן למתתיה" – "המלוכה"

מדגם זעיר זה הניב מובהקות חזקה מאד. יתר על כן, מתברר כי מפגשים אלה נמצאים על פני אותה טבלה.

* * *